

Oversigt

over det

Kongelige danske Videnskabernes Selskabs

Forhandlinger

og

dets Medlemmers Arbejder

i Aaret 1852.

Af

Etatsraad, Professor **G. Forchhammer**,
Selskabets Secretair.

Nr. 2.

Mödet den 6te Februar.

Etatsraad, Professor *Molbech* oplæste: Nogle Bemærkninger om Englands Befolkning ved germaniske og nordiske Stammer, med Hensyn til Inspecteur *Worsaaes* nyeste Skrift:

Det er i den historiske Videnskabs Tarv, ikke at lade saadanne nye Meninger eller Hypotheser være upaa-agtede, der gaae ud paa at omstøde, eller i betydende Grad forandre hidtil antagne Sætninger og befæstede Forhold, enten i den ældre eller nyere Historie, som vel ikke ere uden Grundvold i historiske Kilders Vidnesbyrd; men dog vanskeligen synes at kunne faae en afgjort eller fuldstændig beviist Sikkerhed. I Særdeleshed gjelder dette om Meninger, der vedkomme Nationers

og Folkestammers Oprindelse, ældste Tilværelse, Vandringer og Erobringer — naar man her enten blot befinder sig i Sagtindens Dunkelhed og Dæmring; eller naar man maa søge det tidligste historiske Lys i Kilder, som tilhøre fremmede Annalister, og Forfattere, der skrev i andre Sprog, under meget forskellige Civilisations- og Culturforhold. Saadanne Meninger kunne enten være virkelig byggede paa nye, tilstrækkeligt grundede Opdagelser i Historiens Kilder, og fortiene da i alle Henseender Opmærksomhed, som Udvidelse af den historiske Videnskabs Stof; eller i det mindste som Anledninger til nye kritiske Studier og Forskninger. Men, de kunne ogsaa være meer eller mindre løse og ubefæstede Gietninger, eller hypothetiske Forudsætninger, som undertiden ved deres overraskende Nyhed kunne faae et Slags forbigaaende Virkning, og vinde Indgang i en større eller mindre Kreds, ved den Kiækhed og tilsyneladende Auctoritet hvormed de fremtræde.

Nyligen er, i et af vore Dagblade, fremsat en Indvending imod Hr. Inspecteur *Worsaa's* nyeste Værk: „Minder om de Danske og Normændene i England, Skotland og Irland“, (Kbh. 1851) hvormed man har villet omstøde en gammel, almindelig antagen, saavel paa Traditionen i de ældste historiske Kilder, som paa Sprogforholdene, grundet Forestilling om Englands Befolkning, fra det 5te, 6te og 7de Aarhundrede; efterat Landets oprindelig *celtiske* eller brittiske Indbyggere vare blevne overvundne, underkuede og fortrængte — tildeels paa en Maade udslettede ved en Folkeblanding med de indvandrede Erobrere, der hørte til den store *germaniske* Stamme. Det er bekendt, at nogle af det engelske Folks ældste Traditioner, i Særdeleshed saaledes som de forekomme i *Bedas* angelsaxiske Kirkehistorie, (han levede fra 672 til 735) lade disse Britaniens ældste Erobrere, under de tre Stammenavne, *Saxer*, *Angler* og *Jyder*, udgaae fra Nordtydskland, og fra den jydskke, eller efter en tidligere Benævnelser, den *cimbriske* Halvö. Det er ligeledes Enhver bekendt, at efterat Landets britiske Indbyggere vare bragte

under disse Fremmedes Herredømme, efterat Erobrerne efterhaanden havde bosat sig næsten over hele det nuværende England, og Stammerne havde dannet flere Folkesamfund eller Riger, der omsider, efter flere Aarhundreders indbyrdes Kamp, smeltede sammen til en Statseenhed: tillagdes Folket i det Hele Navn af *Angelsaxer*, og beholdt overhovedet dette Navn indtil den normanniske Erobring i det 11te Aarhundrede gjorde Ende baade paa det regierende Dynastie, og paa det samlede angelsaxiske Rige, hvilket, under de normanniske Hertugers nye Dynastie, fik og siden beholdt Navnet *England*. Hiin Benævnelse af *Angelsaxer* for det ældre, med Normanner ublandede Folk, har Hr. *Worsaae* naturligviis beholdt, som gammel og ganske almindelig; uden Hensyn til at den ikke forekommer i alle gamle Kilder, og at Benævnelsen af *Angler* og *Saxer* har været tidligere, m. v. Ingen kunde dog vide, hvilket Folk eller Statsamfund i England, der var Tale om, naar man vilde ombytte det i Aartusinder giældende Navn af *Angelsaxer* enten med *Angler*, *Saxer*, eller noget andet Navn.

Men, siges der nu, denne Forfatter bruger ikke blot den vedtagne Benævnelse; han følger ogsaa den ældgamle Tradition, i det han betragter Englands Erobrere og senere Indbyggere efter den britiske Periode som *germaniske* Folkestammer; han udvikler sin Theorie om den endnu sildigere *dansk-norske* Befolkning i en Deel af England, „i Modsætning til den *tydske* (o: angelsaxiske) Folkemængde;“ og sætter, i Følge heraf, det nordiske Element i det *nordöstlige* England, det tydske særdeles i det *sydvestlige*. Heri, menes der, skal ligge en stor Feiltagelse, fordi „England underkuedes og befolkedes fra det *4de* og *5te* Aarhundrede, lige ned til det *7de*, af Folkefærd fra *Jylland*, eller Vest-Danmark, eller fra *Vendsyssel* ned til det *sydlige* Holsten.“ (Det sidstnævnte Udtryk maa være en Feiltagelse, da *Jylland* aldrig nogentid er regnet at strække sig længere end til Eideren, altsaa ikke til „det *sydlige* Holsten.“) Men denne Paastand, at de Folkestammer, der som Erobrere ind-

vandrede i England, og betvang de oprindelige britiske Indbyggere, alle vare udgaaede fra den *jydske Halvö*, strider ikke allene imod Antagelsen af Traditionen om de tre Folkefærd, *Saxer*, Angler og Jyder, som Britaniens Erobrere (*Saxer* vil vel Forfatteren af den her berörte Artikel mod Hr. Worsaae mindst söge i Jylland); men den hele Forudsætning er uden Tvivl i sig selv uden al historisk Begrundelse; og den Paastand, „at det overveiende Element i Englands (Britaniens) Besættelse ikke var *saxisk* — men *Anglo-Jydsk*, og at dette Element var *skandinavisk* og nordisk, ikke *germanisk*“ — indeholder ubeviislige Hypotheser, som have de stærkeste kritiske Grunde imod sig. Vi behöve her ikke at udvikle disse Grunde med Fuldstændighed; men ville kun antyde dem i deres Hovedtræk. Forholdet er alt for bekiendt, og alt for ofte omtalt hos Englands nyere Historieskrivere, fra *Turner* til *Lappenberg*, *Palgrave* og *Kemble*.

Vi maa først giöre opmærksom paa det tidligste sproghistoriske Datum, som i Henseende til Forholdene i Britanniens ældste indvandrede Erobreres Stamme og Hiemland maa komme i Betragtning. Hvorledes kaldte nemlig Briterne selv deres Overvindere, og hvilket var altsaa det fremmede Folkefærd, hvis seirende Vaaben de sögte at modstaae, og hvis Magt de maatte böie sig under? — Hverken *Briterne* eller nogen anden celtisk Stamme har kiendt *Anglers* eller *Jyders* Folkenavne. Fra de ældste britiske Traditioner og Kröniker, indtil den nærværende Sprogbrug i Wales, i Höiskotland og i Irland, har man ingen anden Benævnelse, enten for Briternes gamle Overvindere, eller for det nuværende *engelske* Folk, end *Saxer*. „*Sassenach*“ er endnu den gaeliske Benævnelse paa en Englænder, ligesom han i Wales kaldes *Saxon*, og i Bretagne *Soson*. Dersom ikke dette allerede beviste, at den *saxiske* Stamme var den *tidligste* og *betydeligste*, der havde kæmpet imod Briter, og giort Erobringer i Landet: da maatte det vides deraf, at allerede i Romernes Tid havde *Saxer* ikke blot giort Landgange i Britannien, men maaskee endog sat sig fast der, og taget Strækninger af

de sydlige Kystlande i Besiddelse. Det bekiendte romersk-statistiske Skrift „Notitia dignitatum utriusque Imperii“, som man har tillagt Keiserne *Honorius'* og *Arcadius'* Regiering, og hvis sildigste Tid kan være et halvt Aarhundrede ældre, end Sagnet om Hengist og Hors hos Beda*), nævner en „Comes littoris *Saxonici* per Britannias“ der havde 3000 Mand Fodfolk og 600 Ryttere under sin Befaling, for at forsvare de romerske Besiddelser i Indlandet, imod *Saxerne* — hvad enten man med Nogle vil mene, at det blot var mod deres Anfald som Vikinger; eller, som Andre antage, imod Saxer, der allerede havde fast Fod i Landet ved Kysterne. I al Fald seer man, at denne romerske Kystbefalingsmand havde 9 Fæstninger eller Casteller at besætte med den Afdeling af romerske Tropper, som han anførte, og at hans District strakte sig fra Canalen ved Dower indtil Brancaster i Norfolk, og Perensey i Suffolk**). Embedet og Benævnelsen var i övrigt ikke indskrænket til Britannien. Allerede under Keiserne Diocletian og Maximilian blev den berönte *Carausius*, en Belgier eller Britter af Födsel, udnævnt til *Comes litoris Saxonici*, (eller, som han först blev kaldt, *Comes maritimi tractus*) paa de belgiske og galliske Kyster ved Canalen fra Boulogne ned til Bretagne („apud Bononiam per tractum Belgicæ & Armoricæ.“ Eutrop. IX. 13. jvf. Ammian. XXVII. 8.). At der ligeledes i den romerske Tid nævnes en „*litus Saxonicum*“ i *Belgia secunda* (Flandern) og ved Bayeux i *Normandiet****); omtale

*) *Kemble*, i hans nyeste Værk („The Saxons in England,“ etc. I. p. 13) antager, at Skriftet, saaledes som vi have det, kan omtrent henføres til A. 390—400; men at dets Indhold maa henhøre til langt ældre romerske Indretninger.

***) *Notitia imperii occident.* Ed. *Edv. Böcking.* Cap. XXV. Annotatt. (150) p. 546—580. (840.) Jvf. *Lappenberg's* Geschichte Englands. I. S. 31. 43. flg. Efter *Kemble* (l. c. pag. 14) strakte *litus Saxonicum* sig „from the neighbourhood of Portsmouth to Branchester on the Wash.“

****) Jvf. *Notitia Imper. occident.* Ed. *Böcking.* XXVI. p. 106. 108. „*Otlingua Saxonica.*“ *Capitularia Caroli Calvi.* „Regio quam Saxones incolebant in tractu Armoricano finibusque Baiocassium.“ *Bouquet* Scriptor. Gall. VII. p. 616. „*Saxones Bajocassini.*“ *Gregorius Turonensis,* V. c. 27. (Ved Aaret 578) og X. c. 9.

vi kun i Forbigaaende. Det tiener imidlertid til yderligere Beviis paa, hvor tidligt *saxiske* Vikinger havde gjort sig bekiendte og frygtede ved at hærje romerske Kystlande.

At vi derimod ved at sammenholde de tidligste angelsaxiske Sagn hos Beda med chronologiske Data i romerske Kilder, og andre paalidelige Tidsforhold, maa faae en heel anden Forestilling om Bedas chronologisk bestemte Angivelse og Beretning om Toget af Saxer, Angler og Jyder netop i Midtenaf det 5te Aarh. (449), end den sædvanlige, der betragter dette Folkesagn, med alle sine romantiske Udsmykkelser, som en historisk Kiendsgierning og Beretning om disse Folkefærds *tidligste Ankomst til Britannien*, og Nedsættelse i Landet: holde vi for afgjort; uagtet endnu Læppenberget behandler Fremstillingen hos Beda næsten som historisk. Denne Sag kan i øvrigt her sættes tilside, da det allerede af de ovenfor omtalte Data bliver fuldkommen tydeligt, at man nödvendigen maa forudsætte *langt tidligere Indvandring* af *saxiske Stammer* i England, end den sædvanlig antagne Epoke i Midten af 5te Aarhundrede. Ligeledes har man al Grund til, af de ovenanførte Omstændigheder (og deriblandt af det i de gaeliske Sprog almindeligt optagne Folkenavn) at kunne slutte, at *Saxerne* have været den tidligst bekiendte, og meest navnkundige germaniske Folkestamme, der har sat sig fast i England, og der er kommen i Beröring og har kæmpet med Landets britiske Indbyggere. Dette bestyrkes ogsaa derved, at de tidligste romerske og tyske Kilder (f. Ex. *Prosper Aquitanus*, (Chron. ad a. 445) *Geographen* fra *Ravenna* (10de Aarh.) og den ældste *saxiske* Analist *Wittechind*, (omtr. ved 1103) kun nævne *Saxer* som Indvandrede i England; hvorimod, ved Slutningen af 6te Aarhundrede i et Pavebrev af Gregor I. fra 596, Landet nævnes *Saxonia transmarina*; men Indbyggerne „Gens *Anglorum*.“

„Men“ siges der, „ogsaa Landet har, ligesom Folket, faaet sit Navn, ikke efter *Saxer*, men efter *Angler*. Dette Folkefærd har, efter enkelte Data, som angives i Traditionen og An-

nalerne, indtaget og bebygget betydelige Landstrækninger af England; *Sproget* selv faaer allerede tidligt den latinske Benævnelse *lingua Anglica*; Kongerne kaldte sig tidligt Reges *Anglorum*, o. s. v. Dette maa bevise: at *Angler*, ikke Saxer, vare Hovedstammen blandt Britanniens Erobrere.“ — For at kunne sætte dette i sit fulde Lys, maatte man have flere Data af *historisk* Art og Natur, end de faa og sparsomme, der indeholde noget om de halvfjerde Aarhundreder, som henrandt imellem det Tidspunkt (Begyndelsen af det 5te Sec.) da Romerne opgave den britanniske Provinds, og *Beda's* Levelid (anden Halveel af 7de og første Halvdeel af 8de Aarhundrede.) Denne Englands ældste Historieskriver har ikke havt andet end sit Folks Traditioner — et Folks, der i Sagnrigdom ikke kan maale sig med Scandinaver og Islændere — at bygge paa, da han vilde fortælle noget om Englands Befolkning og Indtagelse ved germaniske Stammer. Hvad der i den angelsaxiske Historie — förend denne, ved Heptarchiets fastere Frentræden i samlede *Riger*, antager en bestemt Skikkelse — i Sagntiden tilhörer de splittede Stammers indbyrdes Udviklingskamp, og hvad der kan tilegnes *Angler* og *Saxer* som særskilte Stammesagn, er saa lidet, saa dunkelt og indviklet för Adskillelsen: at vi maa overlade dette til den dybere, i England begyndte og heldigt dyrkede kritiske Forskning. „*Historie og Digting* om hine skriftfattige Aarhundreder“ — siger *Lappenberg* *), „hvile for længe siden forsonede i den samme Grav; og vi kunne ikke vække den enes Aske, uden, og det tidt ubevidst, at bringe den anden paa ny for Lyset.“ Men ligesom det er historisk afgjort, at *Saxerne* ere den germaniske Stamme, der tidligst har gjort Indfald og Indvandringer i Britannien: saaledes have de sildigere *Angler* paa en eller anden Maade faaet en overveiende Betydning, hvorved deres Navn er gaaet over paa hele Saxlandet i Britannien, indtil sildigere Talebrug gav *Folket* Navn efter begge Stammer: *Angel-*

---

*) Geschichte von England. I. S. 119.

saxer. Ved hvilke Forhold dette er skeet, vide vi ligesaa lidt, som vi historisk kunne sige, hvorledes flere mindre skandinaviske Stammer ere sammensmeltede, eller indbefattede under Folkenavnet *Daner* eller *Danske*, fra hvilke derefter Navnet *Danmark* er udgaaet, som det af Skaane, Öerne og Jylland dannede Riges Fællesnavn.

At det, vi særskilt mene at vide om Slægtskabsforhold imellem Angler i *Slesvig* og i *England*, ligger inden for Sagndigtningens Omraad, (f. Ex. i det bekjendte Beowulfs-Digt) kunne vi forudsætte som almindelig erkjendt. Vi benegte dermed ikke, at den gamle Benævnelse paa et lille District i Sönderjylland, er et Punkt, der ei kan undgaae Opmærksomhed;*) endnu mindre benegte vi de mange tydelige Spor til Slægtskab imellem det *danske Dialectsprog* baade i Nörrejylland og den störste Deel af Hertugd. Slesvig, og det *engelske Sprog*, særdeles i en Deel af dettes Mundarter; men vi maa holde det for klart og afgjort, at heraf opstaae heelt andre Resultater, end dette: at de *Angler*, (*Angel-cyn*, Angelfolket) om hvilke Talen er, som en stor og betydende Deel af hine indvandrende og erobrende Stammer, der have givet England Befolkning og Navn, skulde have været et **dansk** eller om man hellere vil, et *scandinavisk*-nordisk Folkefærd.

Anglernes germaniske Folkefærd, kan ingenlunde have været en, allene til det nærværende, af nogle Kirkesogne bestaaende, imellem Flensborg og Slien beliggende District indskrænket Stamme. *Angler* forekomme allerede hos *Tacitus* som en tydsk Folkestamme, hvilken han nævner imellem Avioner og Varner eller Variner („*Aviones & Angli & Varini.*“ Germ. c. 40) og iblandt flere

---

*) Fornemmelig ved de bekjendte Steder i Angelsaxeren *Othars* Reiseberetning, henved 809, og hos den engelske Annalist *Ethelweerd*, hvis Krönike slutter med 974, hvor *Hedeby* (Slesvig) nævnes som liggende i det gamle Angeln imellem Saxerne og Jyderne — eller „imellem Vender, Saxer og Angler.“ (betvuh Vinedum and Seaxum and Angle. Scr. Rer. Dan. II. p. 116.)

Stammer, som have „den moderlige Jords“ Dyrkelse tilfælles („*in commune Herthum, id est Terram matrem colunt.*“) Ptolemæus nævner *Angler*, tilligemed Svever og Longobarder, som Folkestammer boende ved Elben. *Procopius* (Goth. IV. 20) omtaler *Angler* (*Ἀγγῆλι*) *Friser* (*Φρίσσορες*) og *Britoner* paa eet og samme Sted som Beboere af „den britiske Ö.“ „Den britiske Ö besiddes af 3 talrige Folkestammer, som kaldes *Angler* (Angiler) *Frisoner*, og de som have Navn tilfælles med Öen, *Britoner*“. Ikke mindre mærkeligt er det, at iblandt de gamle germaniske Rets-Vedtægter, hvis Redaction i det *latinske* Sprog man pleier at tillægge Carl den Stores Tidsalder, findes en egen Lovsamling, med den Titel: *Incipit lex Angliorum & Verinorum, hoc est Thuringorum.**) Her have vi atter, efter 6—7 Aarhundreder, de samme to Folkestammer „*Angli & Varini*“ hos Tacitus, satte ved Siden af hinanden. — Man maatte enten reent forkaste ethvert Beviis af Navnelighed, man maatte lige saa godt kunne sige, at *Anglerne* i England have aldeles intet at giøre med Districtet *Angeln* i Slesvig: som man vil kunne benegte, at *Angler* som en germanisk, i Lande, der høre til det nuværende Tydskland, boende Folkestammer vare bekiendte i det første og andet Aarhundrede efter Christus; og at man paa Latin har optegnet deres Vedtægter tilligemed andre tydske Folkefærds, i det Sde eller 9de Aarhundrede, om ikke tidligere.

Naar vi altsaa finde *Angler*, *Variner* eller *Warner*, nævnte allerede hos Tacitus i det 1ste Aarhundrede efter Chr. som germaniske Folkefærd**); og finde *Anglerne* hos Geographen Ptolemæus (i Midten af det andet Aarh.) nævnte som saadanne

*) Man regner den til de tidligste germaniske Lovsamlinger; den har megen Simpelhed, og intet Spor af Christendom. Tydske Retslærde antage ogsaa, at dens Optegnelse („Abfassung“) eller Samlingen af de Vedtægter, den indeholder, er tidligere end Christendommens Indførelse. (*H. Müller*) „Alter und Heimat der Lex Salica und der Lex Angliorum & Werinorum.“ Würzb. 1840. p. 108.)

***) Om Anglers og Variners Bopæle i Tydskland og Vandringer, jvf. *E. Th. Gaupp*: „Das alte Gesetz der Thüringer, oder die Lex Angliorum et We-

med Svever og Longobarder: saa har endvidere den byzantinske Historieskriver under Justinian, *Procopius* († 562), der skrev en Historie om *Gotherne*, og Krigene med dette Folkefærd, optaget en udførlig Sagnfortælling om Begivenheder, der skulle være indtrufne paa hans Tid (534—547) i Nederlandene og ved Neder-rhinen; og det er ved den Leilighed han nævner *Angler*, *Friser* og *Briter* som talrige, *i England bosatte Folkestammer*, og fortæller om en Krig imellem *Angler* og *Warnerne**), i hvilken de sidste, som havde deres Sæde ved Rhinens Mundinger, bleve overvundne m. m.**). Naar vi nu endelig finde *Anglernes*

rinorum, etc. Bresl. 1834. p. 80—89. Han antager, at begge have hørt „til de nordlige tyske Folkestammer ved Elben og Östersöen; og at *i det mindste* Angli have naaet ind paa den cimbriske Halvö.“ En Deel af Anglerne smeltede sammen med Saxerne, og deeltog i Saxernes Tog til Britanien. Andre Angler vege for Saxernes Overmagt, og droge mere mod Syden; og disse, antager Gaupp, ere dem, som *Ptolomæus* omtaler. o. s. v. At *Procopius* synes at hensætte *Varnerne* i Belgien, ved Rhinen og Nord-söen, mener Gaupp er en Vildfarelse eller Misforstaaelse hos Byzantineren.

*) At der i den hele Fortælling hos *Procop* findes en Blanding af factisk Sandhed med eventyrlig Udsmykkelse og Digt (f. Ex. Anglernes Flaade paa 400 Skibe med en Hær paa 100,000 Mand) seer man ved første Öieblik. *Kemble* (*The Saxons in Engl.* I. 24) vil heller ikke fraskrive Fortællingen historisk Grund; men Nöiagtighed i alle enkelte Omstændigheder. — Den med Forfatterens sædvanlige udtømmende Lærdom og Literaturkundskab understøttede Werlauffske Hypothese, som i *Procops Brittia* vil finde *Jylland*, og henlægge den her berörte Sagnfortælling til den cimbriske Halvö: har *Kemble* ikke kiendt. „Om *Procops* Efterretninger om de nordiske Lande“, af *E. C. Werlauff*. (Vid. Selsk. Hist. phil. Afh. VII. Deel. 1845. p. 47—82.)

***) *Werlauff* synes (anf. St.) at tillægge *Procops* Beretninger om *Varner* og *Angler* en næsten ubetinget Troværdighed; men derimod at forkaste den saa stærkt fremtrædende Identitet af *Anglernes* Folkenavn hos *Tacitus*, *Ptolomæus*, i *Lex. Anglorum & Werinorum*, o. s. v. Vi kunne her ei være enige med en af Nordens lærdeste Historieforskere; ligesom vi om *Procopius* antage, at naar han endog fortæner den udmærkede Plads, som *Gibbon* og flere tillægge ham blandt Byzantinerne, og naar han, som man seer, har kunnet erfare endeel om hvad der foregik i Nordtyskland hos *Saxer*, *Franker*, *Angler*, o. s. v., da Forbindelsen imellem Constantinopel og de nordlige Lande ikke var sielden: seer man dog alt for tydeligt den store Forskiel imellem hans historiske Beretninger om *Gotherne* i deres Forhold til det östromerske Rige, og hvad han fortæller om det fjerne Britannien, om *Angler*, *Warner*, o. s. v. som indskrænker sig til enkelte Omstændigheder og isolerede Tildragelser, hvorom han (men vist neppe umiddelbart) kan have hørt Sagn af frankiske Gesandter og andre Reisende.

Folkenavn knyttet til Warnernes, i en gammel Lovsamling, gieldende for begge Stammer, og saa anseet hos *Angelsaxerne*, at den endnu paaberaabes i en af Knud den Stores Forordninger (Constitutio de Foresta*), da maae vi nödvendigen, ved saa gamle Beviser paa *Anglernes* Tilværelse som germanisk Stamme, til en Tid i en vis Forbindelse med et Nabofolk, med hvilke de have havt Retsvedtægter tilfælles, faae en Forestilling om de i England indvandrede *Angler*, der lidet passer til det nuværende Angelns Forhold. Med Hensyn paa Navnet kunde man ogsaa erindre om, at Ordet *Angel* i det angelsaxiske (gammelt. *Angul*, *Ango*, *Ange*) bemærker en *Spids*; og at man ogsaa har villet bringe dette i Forbindelse med Folkenavnet; en Omständighed, som i övrigt her kun i Forbigaaende beröres. Heller ei kan det glemmes, at man i Almindelighed hvor der tænkes paa og handles om det nærværende District *Angeln* (eller *Angel*) i Slesvig, og Navnets Liighed med den gamle Folkestammes, oversees en Forskiellighed i Forholdet, som her finder Sted. *Angl* er hos gamle romerske og græske Forfattere (Tacitus, Ptolemæus, Procopius, o. s. v.) Hovedstavelsen i Folkets Navn; i det slesvigske District derimod anvendes den til at danne Stednavnet (ligesom Navnet *Aungl*, et Sted i det gamle Halogaland i Norge; Snorre Sturlesen Fol. Udg. III. p. 454.) Det rette Navn paa Beboerne af dette District er derimod ikke *Angler*, som de Tydske kalde dem, men *Angelboer*.**)

*) Stedet af denne Constitution er anfört i *H. Müllers* Skrift: *Alter und Heimat der Lex Sal. &c.* §. 21. p. 122.

***) Ligesom *Fyenboer* og *Ærröboer*. (s. *Jensen's* „*Angeln*, historisch beschrieben, zunächst für die *Angler*.“ 1844. S. 48.) En bekiendt nyere engelsk Sproglærd (Dr. *R. G. Latham*) vil heller ikke lade den sædvanlige Hypothese, der hidleder de engelske *Angler* fra *Angeln* i Slesvig gielde; og anseer det i det mindste for tvivlsomt om *Jyder* fra *Jylland* kunne regnes som *samtidige Indvandrere* og Erobrere af England, tilligemed *Saxer* og *Angler*. Han beraaber sig paa, at af nogen særskilt *jydsk* Sprogart findes der intet Spor, hverken i *Kent*, i nogen Deel af *Sussex*, eller paa Öen *Wight*, hvor man oprindeligen har villet hensætte *Jutes*, *Jutnacynn* (Chron. Angl. Sax.) *Geatas* og *Wihl-Setas* (hos Alfred.) Vi maa bemærke, at denne lærde

Naar der endvidere siges, som Indvending imod Hr. Worsaae: „*Jyderne* og *Anglerne* vare *nordiske* Stammer, blandede med Friser“: da vilde en saadan Paastand ophæve enhver Forskiel imellem germanisk og nordisk Folkeæt. Vi derimod maa vedblive at hævde denne Forskiel imellem de to forhistoriske, beslægtede, men senere adskilte Stammer: germaniske eller *tydske*, og *skandinaviske*. — Hvad i Særdeleshed *Jyderne* angaaer, hvilke hiin Indvandring bringer i een Linie med Angler, som begge lige *nordiske*: da kunne vi ei engang om *denne* Stamme i sin Oprindelse antage, at den har været saa afgjort skandinavisk, som den oprindelige *danske* Stamme i Skaane og paa Öerne. At en Grændselinie, der tildeels bestemmes ved Alheden, i Jylland, kan drages imellem *Österjyllands* og *Vesterjyllands* Dialect, og at den sidste i Særdeleshed skarpt adskiller sig fra den österjydske ved Brugen af en *præpositiv* uforanderlig definitiv Artikel (*e* eller *æ*) der uden Forskiel bruges ved Substantiver af Fælleskiön og Hverkenkiön (*æ* Bur (Bordet), og *æ* Man): dette er nu i vor Sprog- og Dialect-Lære en almindelig bekiendt Sag; til hvis videre Oplysning et og andet Bidrag findes i en unævnt Forfatters „Grammaticalske Bemærkninger om den *vesterjydske* Dialect;“ (udgivne af Lic. Theol. J. V. Bloch. 1837). At betragte dette som en af tilfældige Aarsager, af nyere Sprogudvikling fra Sönden opkommen Sprogvane, gaaer slet ikke an. Det er et Phænomen, der tyder hen paa ældre Stammeforskiel imellem de to Dialecter i det jydske Talesprog; og lige-saa meget tyder det hen paa en *nordlig* skandinavisk, som paa en *sydlig* germanisk Befolkning paa den jydske Halvö. Hertil kommer nu, at det danske Folkesprog i hele Hertugdömmet Slesvig hörer til hiin *vesterjydske Sprogart*, for saavidt som den

---

Sprogkyndige og Grammatiker ikke synes at have havt noget Bekiendtskab med det nærværende *jydske* Tungemaal, hvilket dog, for hans Undersøgelser af de engelske Dialecters Forhold til det ældre og nyere Sprog i England, saa at sige var uundværligt.

ikke kiender nogen anden *bestemt* Artikel, end den præpositive. Saaledes kan man sige, at den vesterjydske Sprogart strækker sig fra hine Sproggrændser (hvis nøiere geographiske Forhold jeg her maa lade uberörte) lige til Slien; uden at vi her behöve at tage Hensyn til de Modaliteter i flere Henseender, som meer eller mindre udmærke Sproget Sönden for Kongeaaen, fra det, der tales i Nörrejylland. Vil man betragte denne vestjydske Dialect, som en Levning af de gamle *Anglers* Sprog (opblandet med skandinaviske Ord og Sprog-Elementer) — eller vil man ansee Beboerne af Vesterjylland og Sönderjylland for Efterkommere af de gamle Jyder — Beda's *Jutna-Cyn* — som ogsaa efter hans Beretning skal have deeltaget med Saxer og Angler i de Indvandring fra Fastlandet, der medförte Britternes Undertvingelse, og et nyt Folkefærd, et nyt Landsprog i Britannien: da bliver der i begge Tilfælde ingen Grund for den Hypothese, at *Angler* have været en *dansk* eller skandinavisk Stamme. Vi kunne heller ikke af den nærværende *jydske* Dialects Beskaffenhed sige, hvorledes den har været for 1300 Aar siden. At Sproget nu er blevet til hvad man vel kan kalde en *dansk* Dialect, siger os ikke, hvorledes den jydske Folkestamme talte, da den allene, uden Indvandring af Skandinaver fra Norge eller fra Öerne, beboede Halvöen fra Slien og i det mindste op imod Liimfiorden. Ligesaa lidt som Navnet *Angeln* beviser meer, end at Folk af den langt mere udbredte engelske Stamme i en forhistorisk Tid kunne have havt deres Bopæle i en sydlig Deel af Halvöen. At nogle have meent, at Sproget i Angeln eller det, som der taltes, inden Plattydsk næsten ganske fortrængte den *Sönderjydske* (ikke *Ö-danske*) Dialect, som taltes i dette lille Landskab, skulde have mere Liighed, enten med *Angelsaxisk*, eller *nyere Engelsk*, end den övrige Slesvigske og vesterjydske Mundart, er uden Tvivl ikke meer end Indbildning.

Vi maa saaledes for det förste blive ved Resultaterne af Hr. Worsaae's Mening, og Udviklingen af samme i hans sidste Værk: at de *skandinaviske* Indvandring i Britannien ikke hörte

til dem, som kunne kaldes de oprindelige; at **skandinaviske** *Minder* og *Sprog-Elementer*, som findes og kunne konstateres i England, hverken tilhøre *Angler* eller *Saxer* (og neppe engang *Jyder* — thi saadanne skulde man jo efter gamle Sagn om *Jutna-Cyn* og Bedas Fortælling om Indvandringen især kun søge i Kent og paa Wight); men at de ere Virkninger af de senere *danske* og *norske* Indvandringer; og at de *Angler* som deeltog i hine Indvandringer, og som bebyggede adskillige endnu bekiendte Landstrækninger i England, og stiftede flere af de angelsaxiske Riger — vare en *germanisk*, ingen skandinavisk Folkestamme.

Secretairen meddeelte følgende Udtog af et Brev fra Inspecteur *Worsaae*, dat. Rouen 19 Jan. 1852.

Da Videnskabernes Selskab med saa megen Forekommenhed har understøttet mig til min Reise i Normandiet, opfylder jeg en kjær Pligt ved at meddele Dem, som Selskabets Secretair, en kort Beretning om det Udbytte, jeg allerede troer at have vundet, saavelsom ogsaa nogle Antydninger om de Resultater, jeg fremdeles troer at kunne vente.

Det er tilvisse paafaldende, at man endnu den Dag i Dag i Normandiet træffer saa mange nordiske Stedsnavne. Hidtil have disse ikke været samlede efter Departementer, og man har derfor heller ikke haft noget fast Udgangspunkt for en Undersøgelse om, hvor de nordiske Bosættelser have været stærkest. Det er imidlertid klart, at Nordboerne fornemmelig have bebygget Egnen omkring la Hague (hvor der endnu findes en lang Jordvold, som har afskaaret hele Næsset, og som oprindelig vistnok har været anlagt af Nordboerne); fremdeles have de nordiske Colonier strakt sig over Bayeux og Caen langs Havet og ligeledes langs Seinefloden. Enkelte Steder længere inde i Landet, t. Ex. ved Neubourg, ikke langt fra Rouen mod Syd, træffer man en heel Klynge af nordiske Stedsnavne, som be-